

SKRIFTER

UTGIFNA AF SÄLLSKAPET

• SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER •

ÅTTONDE HÄFTET.

Herodes den Store.

27

A. Ingerslev.

Öfversättning från danskan.

Selsingfors,
Tidnings- & Tryckeriaktiebolagets tryckeri,
1884.

Herodes den Store.

I.

J minnens alle ur det stycket i Bibeln, som handlar om „Judarne, under ägyptier och syrer“, att en syrisk konung wid namn Antiofus Epifanes, med wåld och makt wille påtvinga judarne, icke allenast grekiska seder och bruk, utan äfwen den grekisk-hedniska religionen, ty „hela hans rike“, önskade han, „skulle wara ett folk.“ (1 Makk. 1 Kap. w. 43) Men då framträdde prästen Mattatias och samlade alla, „som woro nitiske för lagen och wille hålla förbundet“, till en helig kamp för fädrens land och fädrens tro. Hans slägt, de såkallade Makkaberne, hwilka i omkring hundra år regerade öfwer Judeen, fortsatte kampen och segrade flere gånger öfwer de syriska krigshöfdingarne. Men då syrerne ständigt fortsatte med att sända nya härar in i landet, sågo judarne sig om efter en bundsförwandt, och då de mycket hade hört talas om romarnes krig och manhaftighet, samt deras grymhet emot fiender, men stora trofasthet emot wänner och bundsförwandter, så sände de några män till Rom för att bedja om wänskap och hjälp. Romarene togo wäl emot de judiska sändebuden, och ett förbund afflöts emellan de båda folkten. Efter den tidens sed och bruk blef alt, hwad man beslöt och ömsesidigt lofwade hwarandra, ingraveradt på koppar-taflor, hwilka skulle förwaras i Rom; en affkrift deraf blef sänd till Jerusalem.

Under tidernas lopp hade judarne dock ringa glädje af denna wänskap; ty då omkring 60 år före Kristus' födelse strid

om tronen utbrutit mellan två bröder af den makkabeiska släkten, och man hade kallat romarene till skiljedomare, frågade de icke efter rätt och skäl, utan sågo här, liksom öfweralt dit de kommo, endast på egen fördel och winst. En romersk fältherre ryckte in i landet, trängde fram till Jerusalem och stormade Tempelbärgen, nedref därpå stadens murar, gjorde den heliga staden skattskyldig och bortförde flere tusen judar som krigsfångar. Kort därpå lät en annan romersk fältherre nedrifwa flere judiska fästningar och förändrade landets gamla författning. En tredje plundrade templet; värdet af de penningar och dyrbarheter han bortförde har man anslagit till ungeför 10 miljoner silfwer daler.

Wänskapan för romarne blef så småningom förwandlad till hat, och snart kom det därhän att hwarje judisk konung eller statsman, som anslöt sig till romarene, alltid hade ett stort och mäktigt parti emot sig. Bland de statsmän, som slöto sig till romarene och wisade dem stora tjänster, war den tappre och listige Antipater, och ehuru han bland annat, genom sitt inflytande utwärfade att Jerusalem's murar åter upprestes, samt att landets gamla författning åter infördes, glömde hans motståndare dock aldrig, att han war vän med folkets fiender. De glömde det så mycket mindre, som romarne wäl tilläto, att en man af Makkabeernas släkt blef regerande öfwerstepräst, samt tillochmed skänkte honom furstlig rang, men tillika utnämde Antipater till öfwerståthållare och gaf honom tillstånd att insätta sina söner till underståthållare. Det kränkte judarnes själfkänsla, att Antipater, som ej hörde till deras egen stam, utan endast war „halfjude“, skulle herska öfwer dem. Hans släkt härstammade nämligen från Idumea eller Edom, det will säga från det land där Esau i tiden hade bosatt sig, söder om Dödahafwet. Edomeerne eller Esaus efterkommande, woro alltså släkt med judarne, men i långa tider hade de två folken legat i strid och oenighet; ty judarne som härstammade från Jakob, hade bewarat tron på Jehowa, medan edomeerne woro afgudadyrkare. Ofta hade edomeerne blifwit underkufwade, men ständigt hade de åter afkastat oket, till dess de omkring hundra år före Kristus'

födelse blefwo helt införlifwade med den judiska staten, samt twungne att låta omsfära sig och följa alla judarnes bruk. Från den tiden räknades wäl edomeerne till judar men kallades dock på spe „halfjudar“.

Edomeen Antipater, romarnes förtrogne wän, blef rödb ur wägen medels gift. Den mest kände af hans söner war Herodes den Store, konung i Judeen, på den tid då Jesus Kristus blef född.

J weten att Herodes fick tillnamnet den Store, och att han, af fruktan för Jesusbarnet, lät mörda alla barn på två år och därunder, i Betlehem och dess omnäjd. (Matt. Ev. Kap. 2 w. 16.) Det stolta tillnamnet tyder på att en wijs glans war utbredd öfwer hans regering och öfwer hans företag, hwaremot den ewangeliska berättelsen om barnamordet i Betlehem, röjer ett misstänksamt och grymt sinne. Till en början skall jag hålla mig till det första och förklara hwarför Herodes blef kallad den Store; därefter skall jag särskildt dröja wid hans onda och despotiska karaktär.

Herodes barndom känna wi icke till. Wi träffa honom första gången som en tapper och rasf krigare. Han war ännu icke 20 år gammal, då hans fader sände honom som underståthållare till Galileen, den nordligaste delen af Judeen. Han hade icke länge uppehållit sig i prowinsen, innan han drog ut att förfölja ett af de många röfwarbanden, som ströfwade kring i de nordliga trakterna till skräck för alla, som bodde på gränsen mellan Judeen och Syrien. Han upphann röfwarene, fasttog flere af dem och lät afrätta en stor del. Romarne berömde honom därför och invånarne wid den syriska gränsen sjöngo fånger till hans ära och kunde icke nog prisa hans tapperhet; hans namn och hans beröm woro här på allas läppar. Men i Jerusalem dömdo mången annorlunda om denna sak. De stränge judarne, som höllo sig till häfdwunna seder och öfwerenskommelser, samt till lagen, funno att Herodes hade handlat egenmäk-

tigt, då han låtit afrätta röfwarena, utan att först inhämta Synedriets, eller det högsta rådets tillåtelse, ty endast detta hade makt öfver lif och död. Till desse lagens nitiske män, anslöto sig mer än gärna alla de många, som misunnade den unge edomeen hans beröm och lycka; hans talrika fiender genomdrefwo slutligen att han blef instämd för att inför rådet aflägga räkenskap för sitt egenmäktiga handlingsfätt. Han framträdde dock icke som en anlagad, den där ödmjuk och rädd, med hängande hår och iflädd sorgdrägt, väntar att röra domarene till medlidande utan i en furstlig klädnad och omgifwen af sin lifwakt. Mynen af soldater, utöfwade på synedriets medlemmar en sådan skräck, att ingen tordes säga ett ord, icke ens de, som förut hade talat allra ifrigast emot honom, lika litet som de wiste, hwad de skulle göra. Ändtligen reste sig en, som war mindre rädd än de andre. Han påminste sina meddomare om, att Herodes war den förste, som hade tillåtit sig att framträda för landets högsta domstol, följd af en skara frigare, alldeles som om där skulle öfwas wåld emot lagen, och rätten få wika för makten. Han bad dem också betänka, att den som de nu wille skona och frikänna, möjligen engång skulle belöna dem alla med döden. Hans manliga ord gjorde starkt intryck och ingåfwo de försträkte rådsherrarne mod. Deras hat mot Herodes wakenade åter, så att de woro i beråd att döma honom till döden. Men så snart öfwerste prästen märkte deras förbittring, uppsköt han sakens afgörande till påföljande dag, ty han hade fått bref från romarne, som gjorde honom ansvarig för Herodes lif. Han gaf därför Herodes det bästa råd han för ögonblicket kunde gifwa, nämligen att så snart som möjligt begifwa sig bort från Jerusalem. I skydd af natten flydde Herodes också och stundade till sin prowins; men snart wände han åter tillbaka i spetsen för en stor krigshär, ty han wille taga hämd på sina fiender i Jerusalem. Hans fader Antipater och hans äldre bröder gingo emot honom utanför stadens murar och bådo honom uppgifwa sitt wådliga företag; ty aldrig kunde han wänta seger och lycka, då han bar wapen mot landets högsta öfwerhet. De lyckades också få Herodes omstämd; han drog bort utan blodsut-

gjutelse, tröstande sig med att han i hvarje fall hade wisat folket sin makt, och de medel, som stodo till hans förfogande.

Som ung war Herodes alltså icke afhallen af judarne, utan twärtom illa sedd, och det blef ej bättre med åren, då man såg att han, liksom fadern, i allt rättade sig efter romarnes önsningar. Han hade en underbar förmåga att vinna de olika romerska herskare, som efterhand hade makten i Österlanden, men han war håller icke noga i walet af de medel, han begagnade. Tidtals wann han deras ynnest genom sin klofhet och tapperhet och genom ett wisst furstligt uppträdande, wid andra tillfällen köpte han deras wänskap med guld och silfwer, eller genom att snabt utprässa de skatter, som romarene utskrefwo i Judeen. Dock, den förslagne mannen wisste, hward han gjorde. Dag för dag steg han i makt och inflytande, och det båtade judarne endast föga, att de upprepade gånger sände sina förnämste och mest wältalige män, för att hos romarene klaga öfwer edomeens öfwermod och hersklystnad. Följden blef endast att deras utsände straffades med fängelse och död, och att Herodes hedrades med nya ärebetygelseser.

Det war också med romarenes hjälp, som Herodes nådde sitt höga mål, att blifwa judarnes konung. Ståthållar-ämbetet kunde icke tillfredsställa hans äregirighet. Men wägen till tronen blef för honom lång och beswärlig. En prins af den maffabeiska släkten wid namn Antigonus, som för öfrigt hwarfen war statsman eller härförare, men nog hade lust att wara konung, försökte göra edomeen kronan stridig, och då Herodes hade slutit sig till romarene, kallade Antigonus parterne, som bodde i det nuwarande Persien och woro Roms oförsonlige fiender i Asien, till hjälp, samt lofwade dem i ersättning 500 judiska jungfrur och två miljoner i penningar.

Då Antigonus med parterne ryckte fram, anslöto sig alla missnöjda judar till dem, och då deras antal ej war ringa, wärte hären för hwart steg den tog. Den trängde fram till Jerusalems, twang Herodes och hans släkt till flykt, plundrade därpå staden, samt utropade Antigonus till konung.

Notgång kufwade dock icke Herodes, utan war endast en

sporre för honom till att handla desto snabbare och icke låta tiden förflyta onyttigt. Hans första tanke gälde hans mors, systers och unga bruds räddning; därför drog han sig åt föder till fästningen Masada i närheten af Dödahafwet, där han hoppades finna en säker och trygg tillflyktsort. Ehuru förföljd af parter och judar, var han själf tillitsfull och ingöt mod äfwen hos sin omgifning; han ilade från den ena till den andra och bad dem att icke så låta öfverwäldiga sig af sorg och smärta, att den blef dem hinderlig i deras flykt. Ett misshöde drabbade dem emellertid, som hotade dem alla med död eller fångenskap. Wagnen, uti hwilken hans mor satt, stjalpte hwilket förorsakade ett uppehåll i flykten och gaf de förföljande fienderna tillfälle att rycka närmare. Ögonblicket blef så ödesdigert, att Herodes redan drog sitt swärd, ty hållre wille han falla för sin egen hand, än blifwa krigsfånge. Med wäld höll man hans arm tillbaka och förestälde honom, att det war alt annat än högsinnadt, att rädda sig själf ur faran och lämna sinna wänner i sticket. Han urskuldade icke sitt uppförande, twärtom blygdes han däröfwer och wisade det äfwen i handling; ty åter war han idel wärksamhet och iswer, slog de framträngande judarne och parterne, bragte kvinnorna i säkerhet och drog själf längre föderut åt Arabien till, fast besluten att icke nedlägga swärdet, innan han satt på Judeens tron.

Arabien's konung, hans såkallade wän och bundsförwandt, nekade honom inträde till sitt land. Fruktan för parterne tjänade såsom förewändning, men den rätta grunden war, att den snåle araberkonungen icke wille betala åt den landsflyktige mannen de penningar han war honom skyldig. Stolt swarade Herodes, att han icke hade kommit, för att wara någon till beswär, utan för att rådslå om wiktiga ting, och for därpå bort från det ogästvänliga landets gränser. Utan penningar och ledsagad endast af några få tjänare genomwandrade han öknens föder om Judeen; men hans mod war orubbligt, han öfvergaf icke sin framtidsplan och sina stolta tankar. Genom öknens uppnådde han Egypten, där han blef mycket wäl emottagen af landets drottning, den sköna Kleopatra, som sökte öfvertala honom att

stanna hos sig och blifwa anförare för hennes här. Men Herodes afvisade anbudet, då icke en ägyptisk fältherrestaf, utan Dawids konungakrona utgjorde hans önskingars mål. Han wille komma till Rom; ty där i den mäktiga världsstaden, wiste han, att man skänkte och bortgaf kungakronor. Det skrämde honom icke, att han fick underrättelse om att hela Italien war i uppror och jäsning, att de romerske stormännen hade råfat i oenighet och att ett medborgerligt krig stod för dörren; hans själ hyste endast en tanke och för den wille han strida och kämpa sig fram. Han brydde sig icke om att man warnade honom för alla de favor han utsatte sig för under en sjöresa midt i wintern. Han litade på sin lycka och gick ombord.

Öfwerfarten blef beswärlig och wädlig nog, ty en så wäldsam storm uppstod att fartygets besättning måste fasta all last öfwer bord. Dock uppnådde de en hamn i södra Italien, därifrån Herodes och hans följeslagar reste vidare norrut landvägen till Rom. Ögonblicket war lyckligt, ty fred och enighet hade åter inträdt, efter det de två romerske beherskarene, Oktavianus (sedermere kejsar Augustus) och Antonius, åter hade slutit försoning och wänskap. Till desse två män wände Herodes sig med sina angelägenheter. Han skildrade för dem sin egen flykt och den fara hwari hans släkt i hemmet swäfwade, äfwen förstod han att mycket klokt och med slughet framhålla, att det war parterne, romarens gamla fiender, som hade insatt Antigonus till konung i Judeen. När han därpå lofwade Antonius mycket penningar, om han wille hjälpa honom på tronen, och då Oktavianus för ögonblicket önskade foga sig efter Antonius, lofwade honom bägge bistånd och understöd. Det romerska rådet blef därpå sammankalladt och Herodes förestäld för detsamma. Knapt hade råds herrarne hört att den tappre edomeen, som de kände genom de många tjänster han själf och hans fader hade wifad den romerska staten, nu lofwade blifwa deras bundsförwandt emot parterne, förrän alla enstämmigt samtyckte till att utwälja honom till konung. Romarne trodde nämligen på en urgammal spådom, „att endast en konung kunde besegra parterne.“

Efter slutadt rådslag gingo de alla i högtidligt tåg upp till stadens heligaste plats, för att där hälsa Herodes som konung, samt idigt som de offrade åt gudarne och i en af stadens byggnader nedlade den kopparplåt eller marmortafla, hvarpå rådets beslut hade blifwit skrifwet.

Man kan tänka sig, huru Herodes hjärta swälde af stolthet under hela denna procession, då han gick fram mellan dåtidens två störste män, Oktavianus och Antonius, samt följd af de stolte råds herrarne och höga öfwerhetspersonerne för att själf iklädas purpurn och emottaga konungakronan. Här war alt, som kunde tillfredsställa hans ärelystna själ, alt som kunde framtrolla för honom ett lif rikt på lycka och ära. Och dock fans här äfwen det som bort förmörka hans glädje och fasta en skugga öfwer hans ljusa framtid, om han blott hade haft tankar för annat än sina egna äregiriga planer. Ty det war icke i Rom, i hedningarnes hufvudstad, under offer åt de hedniske gudarne, där den man borde utkoras till konung, som skulle herska öfwer judafolket — det folk, hvars hela historie hade varit en oafbruten strid och kamp, för att bewara tron på den ende sanne Guden.

Kröningsdagen slutade med ett glänfande gästabud, som Antonius gaf till ära för sin kunglige vän. Flere fester woro troligen att förwänta, men Herodes hade icke kommit till Rom för att deltaga i festligheter och gästabud; få dagar därefter finna wi honom på hemvägen till Judeen. Med swärdet skulle han nu winna det rike, som Rom hade skänkt honom. På den ort där han landsteg, började han genast wärfwa trupper; han frågade ej efter om det war judar eller främlingar, utan endast om de kunde bära wapen. Penningar fick han af Syriens rikaste jude. Men huru wärfsam och ifrig han än själf war, drog kriget dock länge ut, då han till en början endast fick swagt understöd af de romerske härförarene i Asien, hwilka dels hade fullt upp att göra med parterne, dels mera tänkte på att samla penningar åt sig själf, än att hjälpa Herodes på tronen. Kriget, som warade i mera än två år, fördes å bägge sidor med omänfelig grymhet. Det berättas att då Antigonus engång

hade vunnit en seger, blefwo hans wänner i Galileen så öfwermodige, att de anstälde jagt på Herodes anhängare och dränkte alla, som de fingo tag uti, i Genesarets sjö. Kort därpå eröfrade Herodes fem byar, lade dem i aska och nedslablade alla invånare, 2,000 till antalet.

Under krigets tredje år ryckte Herodes fram emot Jerusalem och blef denna gång kraftigt underflödd af romarene, som hade sändt honom 66,000 man fotfolk och 6,000 ryttare förutom flere syriska hjälptrupper. Till Jerusalem hade emellertid strömmat folk från alla delar af landet, för att göra Herodes allt det motstånd de kunde. Förgäfwes rådde två af fariseerna till att öppna stadens portar; ty förr eller senare, sade de, måste dock judarne böja sig för edomeen, då Jehowa hade sändt honom till ett straff för folkets synder. Wid dylikt tal fäste judarne dock ingen wigt, de wille icke tro annat än att segren skulle tillfalla dem, som försvarade templet och den helige staden, de förtröstade på Gud och wäntade ett underwärf från himmeln. Därför höllo de ut och kämpade i månader emot den öfwerlägsna fienden, och ehuru de ledo brist på lifsmedel, tänkte dock ingen på att öfwergifwa staden.

På en sabbatsdag, då Jerusalem's krigare icke wäntade något angrepp, lyckades det omsider Herodes och romarene att intoga staden. Segrarene kände ej till någon förskoning; de rusade genom de trånga gatorna in i husen, plundrade och röfwade, misshandlade och mördade gubbar, kvinnor och barn. En stor skara stormade fram emot templet; dock kunde Herodes, dels med goda ord, dels med hotelser och makt, förhindra att hälgedomens blef skändad. Han befalde därpå soldaterna att upphöra med att mörda och röfwa och lät fråga den romerske öfwerfältherren, om det war meningen att helt och hållet utblotta staden på folk och penningar och göra honom till konung öfwer en öde plats. Det war nu engång soldaternes rätt, ljöd romarens falla swar, att utplundra hwarje stad, som de togo med storm. Först sedan Herodes hade lofwat att af egna medel utdela penningar bland soldaterna, ifall de upphörde med att plundra och röfwa, återinträdde lugn och ro. Han höll, hwad han lofwat

och ingen gick tomhändt bort. Soldaterna fingo rikliga gåfwor anförarene lifaså i förhållande till deras rang, och öfwerfält-herrn desutom kungliga skänker.

Antigonus, som ömkligt bad om lifwet, fördes bort i kedjor. Kort därpå läto romarene honom, som en ringa misshandare, bindas wid en påle och halshuggas. Tillochmed hedniske författare tyckas tadla denna råa grymhet mot en affatt furste.

Herodes hade nu nått sina önsknings mål; han war Judeens konung och herre öfwer Jerusalem. Men sina underfåtars kärlek ägde han ej och kom aldrig att äga den, ty fans där än bland dem några, som med beundran sågo upp till den stolte, fäcke mannen och woro honom uppriktigt tillgifna, så fortforo dock de fleste af judarne att hata denna edome, denne „halfjude“, som först i Rom hade låtit wälja sig till konung och därpå med hjälp af främmande härar hade intagit den heliga staden och stött makabeen från tronen.

Under hela sin trettiöfyra åriga regering, fortfor Herodes att följa de romerske stormännens wänfkap; såwäl egen lust och böjelse, som judarnes hat och de politiska förhållandena i Asien, drefwo honom därtill. Men tillochmed för en så statsklof man som Herodes, kunde det ofta wara wanfkligt nog att widmakt-hålla godt förstånd med de olika romerske makthafwande, som aflöste hwarandra i Österlanden. År 31 f. Kristus' födelse utbröt slutligen ett medborgerligt krig, mellan världsherskarene Antonius och Oktavianus. De österländske furstarne slöto sig till Antonius. Dock så Herodes understödde honom med penningar och hjälptrupper; personligen kunde han ej deltaga i striden, då han war inwecklad i krig med araberne. Antonius förlorade emellertid ett afgörande sjöslag, flydde själf med skam och wanära från striden och dödade sig själf kort därpå. Segraren Oktavianus, eller som han numera kallades, kejsar Augustus, blef då enwäldsherskare öfwer det stora Romerska riket, det will säga, öfwer alla land omkring Medelhafwet.

Underrättelsen om Augustus' seger war ett glädjebudskap för Herodes många fiender i Judeen. De twiflade intet ögonblick på, att kejsaren wille kräfwa hämd af honom, för att han

hade hållit med Antonius; de hoppades säkert på ett tronombyte och gladde sig däråt i all stillhet. Han insåg nog själf, hvilken fara hotade honom, men långtifrån att fly för den, walde han hellre att gå den till mötes, i det han själf infann sig hos kejsaren.

Deras möte ägde rum på Rodus, en ö wid Mindre Asiens kust. Då Herodes steg i land, tog han det kungliga smycket af sitt hufvud, men förändrade eljes intet i sin drägt. Med wärdighet trädde han fram till wärldsherskaren; han tigde icke om nåd, utan afgaf en öppen bekännelse om allt. Han sökte icke att dölja den wänskap, som hade rådt mellan honom och Antonius, icke håller att han hade försträckt honom penningar och lifsmedel och gjort allt sitt till, för att han med seger skulle kunnat gå ur denna strid. Han berömde sig af att icke hafwa öfvergifwit Antonius i olyckan, utan gifwit honom råd, som, om han följt dem, hade varit honom nyttiga. „Nu“, så ungefär slutade han, „är jag öfverwunnen med Antonius, och har därför med hans lycka nedlagt mitt kungliga smycke. Om du af wrede till din medtäflare will fördöma mig, så nekaf jag ingalunda till hwad jag har gjort. Men om du ser på saken själf och icke på personen, så kan du af min hängifwenhet för Antonius lära, huru trogen jag är i min wänskap och däraf sluta till huru du skall finna mig, om du upptager mig bland dina wänner.“

Talet som andades stolthet och själfkänsla, förfelade icke sin wärkan. Kejsaren satte åter kronan på Herodes hufvud och bad honom öfverföra de wänliga känslor han tidigare hade närt för Antonius, på sig.

Det yppade sig snart ett tillfälle för Herodes, att wisa sin wänskap i handling. Då kejsar Augustus kort därefter drog igenom Judeen, tog Herodes emot honom med all kunglig pratt, gaf för honom och hans wänner ett glänfande gästabud och försåg hela hans krigshär med lifsmedel, ja gästfriheten sträkte sig så långt, att han då romerska hären tågade igenom den watenlösa trakt, som åtskiljer Judeen från Agypten, hade förjt för, att den midt i öknen fann öfverflöd på watten och win. Och

för att romerska kejsaren icke skulle säga att han tomhändt hade dragit bort ifrån det lilla Judeen, skänkte Herodes honom flere miljoner i penningar. Sedan fick Herodes stor ära och fördel af sin gismildhet. Ty icke allenast de romerska soldaterna prisade honom och höjde honom till skyarne, utan också Augustus fattade höga tankar om honom och tyckte att riket war för litet för en så storlagen man och en så gästfri konung, hvarför han skänkte honom stora landsträckor på andra sidan om Jordan, samt flere stöftäder, som tidigare hade tillhört Judeen.

När faror hotade riket, eller olyckor stormade in öfver landet, war Herodes aldrig rådvill, utan städse modig och oförsgad. Då han en gång war i krig med araberne och redan trodde sig wara säker på segern, emedan han hade öfverwunnit dem i två drabbningar, blandade sig ägyptierna plötsligt i striden, föllo öfver den judiska hären, nedslablade en stor del af den och twungo Herodes till ett hastigt återtåg. Samtidigt, hemsöktes landet af en stor jordbäfning, hvarwid flere tusen människor och djur omkommo. Folket såg häri ett förebud till en stor olycka och blef gripet af skräck och ångest. Herodes sände därför härolder till araberne för att underhandla om fred; fienderna inbillade sig emellertid att hela Judeen war ödelagd, och att de fleste af inbyggarene woro döde, så att nästan ingen numera återstod, som kunde göra dem motstånd. De afwijade därför icke allenast fredsförslaget, utan slogo afwen, emot all folkrätt, ihjäl härolderne. Kort därefter inföll den arabiska krigshären i Judeen, där alla woro modlösa och där ingen, utom Herodes, ansåg det för möjligt att bjuda fienden spetsen. Först satte han mod i anförarne och uppmuntrade dem till tapperhet, sedan lät han sammankalla hären och bad soldaterna att ingalunda mera tro att jordbäfningen war ett förebud till en annalkande stor olycka; ty man hade intet att frukta numera, då den engång upphört. „Det är“, sade han, „en stor skam för oss att frukta för det, som gör våra fiender så dristige; ty de lita icke så mycket på sina wapen och sin styrka, som på vår nöd och motgång, men det är endast ett bedrägligt hopp, som är grundadt på andras olycka, och icke på egen kraft.“ Han slutade med

att påminna dem om att de här skulle kämpa, icke som eljes, för hustru, barn och fädernesland, utan för att hämnas härolderna, hwilkas uppgift det war, att bringa fredens budskap man och man emellan. Därpå lät han offra efter lagens föreskrift, ryckte ut med krigshären, som nu hade fått nytt mod, slog araberne och gjorde dem så ödmjuka att de togo honom till sin skyddsherre.

Tillochmed folket i Jerusalem, som ingalunda älskade honom, mottog honom, då han återwände från detta fälttåg, med stora högtidligheter och ärebetygelser.

Också wid ett annat tillfälle lärde judiska folket att värdera Herodes. I hans regerings trettonde år inträffade en ihållande torka, hwarpå följde misshwärt och dyr tid. Nöden blef så mycket mera kännbar, som landet war tätt befolkadt. I Palästina som endast war 450 kwadratmil stort, således knapt mera än två gånger större än Nyland, bodde två och en half miljoner människor. På hwarje kwadratmil i Judeen bodde altså wid denna tid 5,500 människor. I Finland räknar man endast omkring 330 personer på kwadratmilen, dock mycket ojämt fördelade; sålunda finnas i Nylands län, som är tätast befolkadt 900, men i Uleåborgs län endast omkring 60 personer, på kwadratmilen.

Vi kunna däraf wäl förstå, att bristen på lifwets outhärligaste förnödenheter, skulle i det starkt befolkade Judeen, framkalla, icke allenast stor nöd, utan också mycken sjuklighet. Folket kastade skulden för all denna olycka på Herodes, och sade att det war för hans synder, som Gud straffade landet. Därför hade han ock till en början ingen lust att hjälpa. Men då nöden tilltog, trädde han dock fram, och då han engång hade tagit saken om hand, war han som alltid driftig och wärksam och försummade intet för att finna hjälp emot olyckan. Då skattkammaren war uttömd, förwandlade han alla sina dyrbarheter och konstwärf, sina guld och silfwerkärl i penningar, och lät därför uppköpa säd i Egypten, och då de rika lasterna kommo till landet, blef ingen glömd; åt de unga och arbetsföra lät han utdela spannmål, åt de gamla och swaga blef brödet färdigt

bakadt. Vid vinterns inträde köpte han kläder åt de fattiga, ty då fåren hade dött, var det stor brist och följaktligen högt pris på ullen. Tillochmed de angränsande syriska städerna försåg han med utsäde, och hwar och en, som kom till honom, hjälpte han efter omständigheternas fordringar.

Häpet öfwer den omsorg konungen wisade, glömde folket för ett ögonblick sitt gamla hat till edomeen, och böjde sig för den furste, som hade befriat landet från ett så stort elände och sådan nöd.

Herodes' driftighet och wärksamhet, hans seger öfwer landets yttre fiender och hans wänkskapliga förhållande till den mäktiga romerska staten, bragte ordning och säkerhet i många förhållanden. Därunder tillwänte det allmänna wälståndet, handel och sjöfart blomstrade, och med undantag af det miswärtår, jag nys omtalat, gaf jorden i regeln rik afkastning. Själwa kliporna hade de gamle inwånarena uthuggit i terasser och burit mull uppå dem, så att också de buro fäd och frukter i öfverflöd. Men det wäloblade och fruktbara landet, måste åter betala stora skatter åt sin konung. Lyckliga krig och de nya tillkomna prowinserna förde mera penningar till den kungliga kassan, men lättade ej därför folkets skattebörd, ty Herodes öfwerdrifna gifmildhet emot wänner, hans slösaktighet och framför allt hans byggnadslust, slukade stora summor. Genom sin gifmildhet hoppades han winna romarnes ynnest, genom sina byggnadsföretag ett odöbligt namn hos efterwärlden, och hwardera smickrade hans fåfänga och äregirighet. An war det genom att uppföra palatser, än genom att anlägga helt nya städer, som han sökte förewiga sitt namn. Ett par af hans byggnadsföretag skall jag omnämna litet nogare.

I flere år arbetade han på att ombygga Samaria en gammal och mycket oansenlig stad, som låg ett par dagsresor norr om Jerusalem. Den högt liggande staden lät han omgifwa med en mur, som war en half mil i omkrets, och gjorde den därigenom till en af rikets wigtigaste fästningar. Sex tusen borgare sände Herodes dit och gaf dem goda fruktbärande landsträckor att lefwa af. Till stadens förskönande bygde han

wackra hus, och på en öppen plats midt i staden reste sig ett stort och präktigt tempel. Men judarna i Jerusalem sågo med misnöje att samaritanernes stad blef utwidgad och förskönad; ty liksom de ringaktade galileerne, hatade de samaritanerne, såsom ett blandadt folk af judar och hedningar och såsom lättare, dedär affallit ifrån den rena läran och tron. Ännu en orsak till misnöje fingo de, då staden icke längre fick behålla sitt gamla namn; efter Augustus' grekiska namn „Sebastos“, skulle Samaria härefter kallas Sebaste.

Inwid Medelhafwets kust anlade han den präktiga staden Cäsarea. Han uppbygde den af marmor och utsmyckade den med ståtliga palats och sköna hus, och hwad som war det wigtigaste och dyrbaraste, han lät bygga en rymlig och säker hamn, där skeppen kunde ligga i lä för sydväststormen. Detta war ingen lätt sak, då mycket, som därtill skulle användas, måste hämtas långtifrån, men han öfverwann alla swårigheter och bygde hamnen, icke allenast så stark att den kunde motstå hafwets anfäll, utan tillika så wacker som om där alls intet hinder hade varit att öfverwinna. Långt ut i hafwet lät han uppföra dämningar, hwilkas underbyggnad bestod af stora sten- eller järnare klippblock. De flesta af dem woro nämligen omkring femtio fot långa, 18 fot breda och 9 fot tjocka; några kunde wäl wara mindre, men andra åter större. Öfwanpå stendämningarna funnos ringmurar med många torn, af hwilka det största och skönaste fick namn efter en af kejsarens styfföner; ty romerska rikets herfskare skulle smickras wid hwarje tillfälle. Wid detta stora företag hade man tänkt på alt, på det nyttiga såwäl som det behagliga, man hade förjt för hwalf, där sjöfolket kunde uppehålla sig och upplägga sina waror, för spatsjergångar, hwilka inbjödo stadens inwånare att komma ned och se på det brofiga lifwet wid hamnen, där skepp kommo och gingo, waror inskepades och lossades, och där man träffade människor från alla tre wärldsdelarne, samt hörde nyheter från alla land. Husen i närheten af hamnen woro alla af hwit marmor, och samtliga stadens gator utmynnade här. Men Herodes war ej nöjd med att få en präktig hamn och en wacker stad, han wille att den

ockfä, så widt möjligt, skulle wara en stad utstyrd på romeriskt wis. Därför lät han uppföra både en teater, där sångare och skådespelare uppträdde, samt en amfiteater, där folket roade sig med att se på blodiga fäktningar. Och för att intet skulle felas, uppbygde han ett hedniskt tempel, Augustus till ära, det inrymde två bildstoder, hwaraf den ena förestälde kejsaren, den andra staden Roms gudinna. Det strålade af guld och marmor och war uppfördt på en höjd just framför inloppet till hamnen, så att de förbifeglande kunde se det långt ut på hafwet. Då templet war byggt Cäsar, det will säga kejsaren till ära, kallades ockfä staden Cäsarea.

I tolf år arbetades där på hamnen och staden. Med stor högtidlighet och prakt ägde inwigningen rum i konung Herodes' 28:de regeringsår, och för att alt wid detta tillfälle skulle wara som i Rom, förskref han därifrån både konstnärer och fäktare, wilde djur och kapplöpningshästar, för att uppträda wid de offentliga skådespel och lekar han ämnade gifwa. Från alla håll strömmade folk till för att se denna härlighet och ståt, sändebud, som framburo sina bästa lyckönskningar, infunno sig äfwen, och kejsarinnan själf sände dyrbara föråringar och gåfwor till ett sammanlagdt wärde af en miljon i rena penningar, ty hon önskade att festen skulle blifwa så glänsande och praktfull som möjligt. Och det blef den i sanning, ty dagarne förflöto med skådespel och nätterna med gästabud, så att man i det afseendet gärna kunde tro att man war i Rom eller någon annan hednisk stad. Men det är ej att undra öfwer om de många judarne, som ännu fasthöllo gamla seder och bruk, med tungt sinne sågo bort till Cäsarea och det nya halfthedniska lifwet där. Denna stad bragte häller aldrig Judeen lycka; som bekant blef den senare sätte för de romeriske ståthållarena, af hwilka flere förtryckte och utfögo landet. Träffande har en historiefkrifware från senare tider sagt, att hwar gång man jublade i Cäsarea, så gret man i Jerusalem.

Det war icke allenast hemma i eget land, som Herodes lät bygga städer, fästningar och slott; men ockfä mångenstädes i utlandet, där han drog fram och såg, att man af brist på penningar hade afbru-

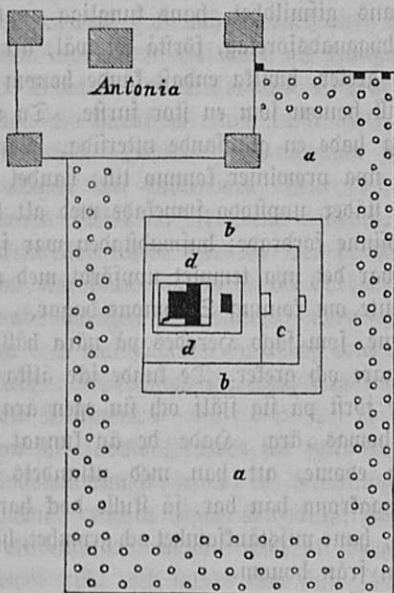
tit ett byggnadsföretag, hjälpte han, såsom det berättas, så rundligt, att det kunde fullbordas. Öfver en af dessa utländska städer, lät han stensätta en af hufvudgatorna med marmor och lät uppföra hvalsida gångar på ömse sidor om den, så att man där kunde söka skydd för den brännande solen och för regnet, i en annan stad bygde han en teater, i en tredje en wattenledning i en fjärde ett tempel eller en pelargång. Romarne och grekerne prisade honom för allt detta, men judarne hade sina egna tankar öfver att edomeen förskönade de främmande, hedniska städerna.

Det öfverensstämde icke med judarnes önskan att flere af de nya byggnader, som uppfördes i Jerusalem fingo romerska namn, det var, tyckte de, ett stort hån både mot dem och mot Jehowa. Men genom ett af sina byggnadsföretag lyckades Herodes dock, om än endast för kort tid vinna folkets ynnest och tacksamhet. Då judarne, något öfver 500 år f. Kristus' födelse, återvändt från Babylonien, hade de under Serubabels ledning återuppbyggt templet uppe på Moriabärg, på samma ställe där Salomons tempel hade stått. Men detta tempel var litet och oansenligt; det erbjöd icke mera tillräckligt utrymme, i synnerhet under påskhögtiden då talrika främlingar strömmade till; icke häller öfverensstämde det mera med hufvudstadens i öfrigt praktfulla utseende. Herodes föresatte sig därför att ombygga det, så att det blefve såväl större som wackerare. Först tyckte judarne icke om planen, ty de fruktade att när det gamla templet väl war nedrifwet, det möjligen kunde hända att konungens införflyttningar och penningtillgångar, icke skulle räcka till att uppföra ett nytt. Herodes stälde dem dock snart tillfreds, då han lofwade, att icke röra wid det gamla templet, innan allt war samladt hvaraf det nya skulle byggas. Med wanlig kraft satte han nu allt i gång; 1,000 wagnar bragte marmorblock och mäktiga trästammar till byggnadsplatsen, och 10,000 handtwärfare högg till timret och stenarna, under prästernas ledning. Först då all byggnadsmaterial war samladt och i ordning, började man med det egentliga arbetet; det war omkring 20 år före vår tidräkning. Arbetet gick raskt undan. Själwa tempelbygg-

naden fullbordades under ett och ett halft år, och under hela denna tid, säges det, regnade det aldrig om dagen; nattregn föll wist, men med solens uppgång klarnade himmelen, så att arbetet kunde fortsättas. Efter åtta års förlopp woro till största delen alla de olika förgårdarne, pelargångarna och murarne, som omgäfwat templet, färdiga, men fulländade blefwat templets omgifningar först långt efter konung Herodes' död.

Tempelbyggnadens olika delar lågo terafsformigt öfwer hwarandra på bärgets topp. Ytterst och lägst ned på bärgets sluttning låg hedningarnes förgård, där det bedrefs all slags handel och wandel, där det köptes och prutades, och där penningewärlarene utbytte utländiskt mynt mot judiskt och större penningar mot småmynt; här war det som Kristus omkullstötte wärlarenes bord och duswofäljarenes stolar. Till denna förgård stod ingången öppen för alla, men latinska och grekiska inskrifter förbjödo enhwar icke-jude att gå vidare. Folkets eller judarnes förgård stod öppen endast för Israels barn; en särskild del af den war kwinnorna förbehållen. I de hallar och pelargångar, som hörde till denna förgård, rörde sig ett egenomligt judiskt lif: där försökte judarne hämta råd och hjälp hos prästerne; där församlade synedriet sig, och där satt ungdomen och lyssnade till de skriftlärdes tal. Det war wäl också här, i folkets förgård, som Maria och Josef funno Jesus, då han wid tolf års ålder genom sina frågor och swar wäkte förundran hos de skriftlärde och alla som hörde honom. Närmast tempelbyggningen låg prästernas förgård med sitt bränneofferaltare, där det offrades på de stora hängdagarne, och desutom hwar morgon wid solens uppgång och hwar aften wid nattens inbrott, samt så ofta någon enskild man, efter Moses' lags föreskrifter, war förpliktigad att frambära ett offer. — Innanför och högre än alla dessa förgårdar låg det koppartäktade Gudshus, som i inifrånktare bemärkelse kallades templet. Det reste sig högt öfwer förgårdarne och pelargångarne med sina hwhita marmormurar och sitt starkt förgyllda tak, hvars spetsiga gyllene spiror glittrade i solens strålar. Den sköna hundratals aln höga byggnaden syntes långt bort och förkunnade de annalkande att här

var „Herrens hus“. Tempelbyggnadens inre var deladt i tre delar. Genom den öppna förhallen, till hwilken man steg upp för flere trappsteg, såg man en rikt smyckad wägg, för hvars dörröppning hängde en praktfull, konstigt wäfd matta. Bakom denna matta var det heliga, där skådebrödsbordet, den sjuarmade ljusstaken och rökofferaltaret stodo. Innerst, åtskildt från det heliga med ett förhänge, låg det allra heligaste, ett fullkomligt tomt rum. Tomheten war en sinnebild af den osynlige Guden. Ingen tordes se in i det allra heligaste, och ingen fick träda in där, med undantag af öfwersteprästen, då han en gång årligen wid den stora försoningsfesten offrade för folkets synder.

Plantecning öfwer Jerusalem's tempel.

a. Hedningarnes förgård; b. Rummet som icke fick beträdas af andra än judar; c. Kvinnornas förgård; d. Männens förgård; innanför denne är prästernas förgård med bränneofferaltaret; e. Tempelbyggnaden.

Med stor högtidlighet blef tempelbyggnaden inwigd, och festligheterna blefwo så mycket mera glänsande som inwigningen inföll på den dag af året då Herodes hade tillträdt regeringen.

Konungen själf lät offra 300 oxar, och hans undersåtar offrade efter råd och lägenhet. Folket glädde sig, tackade Gud och prisade sin konung. Men glädjen blef endast kort. Öfver templets största port lät Herodes senare uppsätta den gyllene örnen, romarnes fanmärke. På den heliga tempelgrunden war det för judarne en förargelse att se någon afbildning ware sig af människor eller djur. De ansågo att Guds ära blef kränkt däraf. Att det war det romerska fanmärket, som Herodes lätit sätta öfver tempelporten, gjorde dem ännu mera förbittrade. Det war icke under Roms förmynderskap, de önskade ställa hälgedomen.

Efter allt som historien upptecknat om Herodes' statsklohet och tapperhet, hans gifmildhet, hans kungliga uppträdande och hans storartade byggnadsföretag, förstå wi wäl, att folk, sådana som romare och greker, hwilka endast kände honom på afstånd, kunde se upp till honom som en stor furste. Ty nefas kan ej att hans regering hade en glänsande ytter sida. Landets fiender höllos i tuft och nya provinser kommo till; handel och åkerbruk blomstrade, nya städer uppstodo smyckade med allt hwad grekisk konst och skönhetsinne fordrade; hufwudstaden war förskönad och på Moriabärg war det nya templet uppfördt med en pratt och glans, som påminte om konung Salomons dagar.

Men judarne, som sågo Herodes på nära håll, dömdo anorlunda än romare och greker. De kunde icke älska och ätta en furste, som tänkte först på sig själf och sin egen ära, och sist på sitt folk och Jehowas ära. Hade de än kunnat glömma att Herodes war en edome, att han med utlandets hjälp hade rånat den konungakrona han bar, så skulle dock hans tänkesätt, hans hersklystnad, hans mistänksamhet och grymhet, hafwa afslägnat deras hjärtan från honom.

En konung efter judarnes sinne blef Herodes aldrig; att han lika litet hade varit en konung efter vårt sinne, hoppas jag skall framgå af hwad jag vidare skall förtälja.

II.

Konung Herodes' slösaktighet och byggnadslust utfömdes omfider skattkammaren, så att han slutligen icke hade några penningar. På folket tordes han ej lägga större afgifter, ty skattebördan tryckte det redan hårdt nog. Men penningar till sina stora utgifter måste han hafwa, likgiltigt på hwad sätt de anskaffades. Då han hörde talas om att konung Dawids graf gömde stora skatter, smög han sig, endast ledsagad af några få, som en tjuf om natten, ut till den gamla konungagrafwen. Han lät öppna den och gick in. I det första grafhwalfwet fann han inga penningar, men wäl guld och dyrbarheter. Icke nöjd härmed, befalde han två af sina tjänare att tränga fram till det grafhwalf, där Dawids och Salomons likfistor stodo. Men under den långa tid hwalfwet varit tillstängdt, hade där inne bildat sig gaser och då Herodes' folk närmade sig med facklor, tändes ögonblickligen den brännbara luften, och lågorna slog emot de inträdande. Två af tjänarena dödades, och gripen af ångest och försträckelse, flydde Herodes med de öfrige. För att förjona sitt brott, lät konungen bygga ett dyrbart monument af hwit marmor wid ingången till grafwen. Men folkets dom öfwer denna brottsliga och wanhålgande handling war orubblig. I de olyckor, som härefter öfvergingo Herodes, war man böjd för att se Guds rättwisa straffdom.

På många sätt sårade Herodes sitt folks känslor. Dtaliga af hans regeringshandlingar woro en fränkning af de judiska sederna och lagarna. Ghuru lagen uttryckligen förbjöd att sälja någon jude åt utlämmingar, befalde han att hwarje inbrottstjuf skulle föras utom riket och säljas som slaf. Grekiskt-romerska seder inträngde mer och mer. I Jerusalem, „den heliga staden“, lät han bygga både en teater och en amfiteater samt anlägga en stor kapplopningsbana, ty hwart femte år skulle här hållas präktiga lekar till den romerske kejsarens ära. Till desja skådespel inbjödos alla grannar, ja en gång tillochmed folkslag från aflägsna orter; stora belöningar utsattes för de bästa fäktare och sångare, samt för dem, som segrade i kappförning och

kappridt. Desså gåfwos där blodiga skådespel, då lejon och tigrar dels hetsades på hwarandra, dels på till döden dömda förbrytare. De främmande funno stor glädje i allt detta, men landets egna barn sågo med stigande misnöje, att de hednisse sederne fingo inträde i landet, och med rätta ansågo de det som en stor råhet, att en människa skulle fastas för wilda djur, för att de andra skulle hafwa nöje af att se därpå. När Herodes wille urskulda sig med att det ej war af egen drift, utan efter kejsarens önskan, som han gjorde förändringar i landets seder och bruk, så trodde man honom icke; ty det war ingen hemlighet att han gentemot kejsaren och romarne hade låtit förstå, att han mera hade deras ära än sitt eget lands lagar för ögonen. Förbittringen steg dag för dag, och mången tykte, att han, som skulle wara landets fader, i sitt handlingsfätt wisade sig som dess wärsta fiende. Tio män sammansworo sig därför mot konungen, bland dem äfwen en blind, som wäl wiste, att han själf intet kunde göra, men dock trodde att de andres mod skulle stärkas, då de sågo honom willig, att dela faror och lidanden med dem. I teatern skulle de mörda konungen, och om, emot förmodan, deras plan mislyckades, skulle det dock alltid wara dem en tröst, att de hade gifwit konungen tillfälle att eftertänka huru hatad han war.

En af Herodes' många späjare kom dock sammanswärningen på spåren och meddelade honom den, just då han skulle gå in till teatern. I stället för att se skådespelet, återwände konungen hem och böd wakten, att gripa de sammanswurne och föra dem till honom. Med lugn och fattning framträdde de inför sin stränge domare. De tillstodo hwad de hade haft i sinnet och framwisade dolkar, som de buro på sig. De påstodo att de hade sammanswurit sig i en god och from affigt; ty icke personligt hat eller egen fördel hade drifwit dem, utan allenast kärlek till deras gamla lag. Så snart de afgifwit denna bekännelse, arrättades de, under swåra plågor. Men folket blef så förbittrat på angifwaren, att det kort därpå öfwerföll honom på öppen gata, mördade honom, högg hans kropp i små stycken och kastade dem för hundarne.

Prästerne och de skriftlärde belade den allmänna åsigtan om Herodes; också de hade fått erfara huru han missbrukade makten. Hans första regeringshandling, då han hade intagit Jerusalem och störtat Antigonus, var att låta afrätta synedriets medlemmar. Af sjuttio rådherrar skonade han endast två, det var de två, som under stadens belägring hade rådt till att öppna portarne för honom. Med öfversteprästaämbetet handlade och wandlade han efter behag; två öfverstepräster lät han döda och fyra affatte han. Men i en stat där allt wände sig omkring det religiösa lifwet, hade prästerne och de skriftlärde stort inflytande och kunde blifwa farliga motståndare. Fariseerna underlät o häller icke att begagna sig af tillfället. Sina hörsalar upphetsade de ungdomen emot den hatade konungen; när de uttydde de gamle profeterne, förstodo de att med alla möjliga fina häntydingar omtala för sina åhörare, att de hotelser profeterne i tiden hade utstött emot edomeerne, Esaus släkt, wäl kunde användas emot Herodes och hans romerske wänner.

Då Herodes själf icke war i okunnighet om huru illa sedd han war, höll han en mängd spjäre, hwilka dag och natt skulle passja på hwad som blef sagdt och gjordt, och den som konungen fattade misstankar till, blef strax gripen och plågsamt förhörd. Han misstänkte slutligen så godt som alla, både dem som alltid woro hos honom, och dem hwilka aldrig kommo till honom. Och då folket lärde känna hans misstänksamhet och lättrogenhet, begagnade mången sig därpå, för att störta sina personliga fiender. Bösa och falska angifwelser blefwo, i dessa tider, mången mans död, ty ingen lögn war så stor att den icke strax fann tilltro. För att wara istånd till att kufwa hwarje uppror, bygde Herodes fästningar och borgar öfweralt i landet, och för att lättare hålla folket i tuft, förbjöd han alla gillen och sammankomster. Med stor omsorg wakade han öfwer att detta bud efterleddes, och enhwar, som bröt häremot, lät han på det strängaste straffa. Oftast wisade han sig omgifwen af soldater och ryttare, dock påstod man äfwen, att man hade sett honom förklädd smyga omkring bland mängden, för att höra hwad som sades, och själf utse sina offer. Genom plågsamma förhör och ofta återkommande

afrättningar, inbillade han sig att bringa folket till lydnad; endast undantagsvis försökte han vinna det genom mildhet, som då han, ett enda år, efterskänkte en tredjedel af skatten.

Den maffabeiska familj, som hade den närmaste rätten till Judeens konungakrona, och wid hwilken folket ännu fasthöll med gammal kärlek, wakte järskildt Herodes misstankar och swartsjuka. De två män, som ännu återstodo af denna slägt, önskade han döden; och den som har makten och icke fästet afseende wid de medel han brukar, kan ofta lätt få sin önskan uppfylld. Den ene, en gammal swag man, lät han anklaga för förräderi, dömma och afrätta, mot den andre, den unge öfwersteprästen Aristobulus, fann han det klokast att använda stor försigtighet och list, ty den unge mannen hade många wänner i utlandet och war mycket älskad och afhållen af hela det judiska folket. Då Aristobulus en dag under löshyddohögtiden gick upp till hælgedomen för att offra, förwånade sig alla, som mötte honom, öfwer hans owanliga skönhet och hans resliga wärd, och wid åsynen af den wärdige unge mannen kommo de owilkorligen att tänka på hans stolte förfäder, hwilka hade bringat så mycken lycka och heder öfwer landet; då glädjen så småningom tog öfwerhand, sjöngo de sånger till Aristobulus' ära och talade om den goda tiden då maffabeerne hade warit landets herrar. Men i Herodes' öron ljöd folkets jubel öfwer den unge mannen som en hotelse, mörka planer grundlades och mognade då inom honom. Sæde långt därefter deltogo de båda i en fest i Jeriko. Herodes wisade sig utomordentligt wänlig mot Aristobulus, pratade och skrattade med honom, och då dagen war tryckande het och kwalmig, föreslog han att gå ned till de stora fiskdammarna i närheten af slottet. Här funno de några af Herodes' wänner sjsjelsatta med att bada sig, och då Aristobulus hade sinnat ut till dem, började de att trycka ned honom, liksom på lek, men då mörkret kort därpå inföll, höllo de honom så länge under watten tils han kwäfdes. Konungen, på hwars befallning detta nidingswärf hade utförts, gaf sig sken af att wara mycket bebröfwad, fälde många tårar och gaf den aflidne en präktig begrafning. Men huru wäl han än förstälde sig, så trodde dock

ingen honom. Hela Jerusaleem wiste att Herodes war Aristobulus' mördare.

Den unge makkabeen, som blef mördad i badet, war en bror till Herodes' hustru Mariamne. Konungen hade wist flere gånger warit gift, men Mariamne war den enda, han någonsin hade älskat. Liksom brodern, utmärkte hon sig genom sin skönhet och wackra wärd; de ansågos för det wackraste slyskonpar i hela Judeen, tillochmed utlänningar prisade deras moder lycklig, att hafwa så sköna barn. Mariamne war en högsinnad och modig kvinna; hon war kyss och konungen trogen, men älska honom kunde hon ej. Hade hon någonsin lyst ömhet för honom, måste kärleken förswinna under årens lopp, då hon såg den ena efter den andra af sina släktingar rödjas ur wägen. Det blef för henne omöjligt att älska den man, som tagit lifwet af hennes sjuttioårige morfar och hennes unge oskyldige broder, hwilens hufwudsel ju bestod däri, att han tillhörde samma, af folket älskade släkt, som hon själf. Och då hon hwarken kände till förställning eller fruktan, talade hon dristigt till konungen och förebrådde honom hans misögärning. Hon wille ej hykla en kärlek, som hon icke kände, och wist sig därför kall och fränslötande emot sin herre och man. Stolt, som hon war, slutade hon med att förakta honom. Herodes däremot älskade Mariamne lidelsefullt, men hans kärlek war alt annat än ren och oegennyttig. Att det smickrade hans fåfänga att landets skönaste kvinna blef hans hustru, och att han genom att äkta den unga furstinnan af makkabeernas hus, kanske hoppades winna folkets ynnest, kan ju icke räknas honom till last. Men sträng och skoningslös måste domen falla öfwer honom, därför att han icke älskade sin högsinta hustru annorlunda, än mången frigare älskar sin häst och mången jägare sin hund. Såsom en frigare önskar att hans häst och en jägare att hans hund måtte blifwa skjuten efter hans död, för att icke komma i någon annans händer, så wille Herodes håller icke att Mariamne skulle öfwerlefwa honom och möjligen blifwa en annans hustru. När han därför skulle öfwer gifwa henne och fara bort i en eller annan angelägenhet, gaf han en så kallad wän i hemlighet befallning att döda

henne, ifall han ej själf skulle återvända. Två gånger utfärdade han denna tyranniska befallning, men båda gångerne uppade den förtrogne planen för Mariamne. Då han, efter att första gången hafva gifwit denna blodiga befallning, återwände hem, och utan att ana att hans hemlighet war förrådd, började försäkra Mariamne om sin stora kärlek, om att han älskade henne högre än allt annat i lifwet, kunde den stolta kvinnan icke längre lägga band på sin tunga, utan frågade honom öppet, om det kanske war ett bewis på hans stora kärlek, att hon skulle hafwa ljutit döden, ifall det hade händt honom något ondt på den resa, från hwilken han nu återwändt. Konungen blef som rasande öfwer denna frimodiga fråga, ref sig i håret och ropade, att han blifwit bedragen. Vännen, som hade förrådt hemligheten, lät han ögonblickligen mörda; ty swartjukt och mistänksam, som han war, tänkte han, att det dock kunde warit ett otillåtligt förhållande mellan honom och Mariamne.

Flere år förgingo nu; konungen kallades åter bort till nya faror och utfärdade åter den samma grymma befallningen, att drottningen icke skulle öfwerlefwa honom. Men äfwen denna gång kom han ostadd och frälst tillbaka, samt ilade stolt och glad till Mariamne för att meddela henne sin lycka och framgång. Men det war för henne omöjligt att dela hans glädje. Med sorg i hjärtat tog hon emot honom; utan deltagande hörde hon honom tala och med affsty och ringaktning wände hon sig ifrån honom. Hennes köld och förakt upprörde konungen, så att hans tankar fastades hit och dit af de mest motsägande känslor; ty än tyckte han sig hata sin hustru, än åter älska henne; i det ena ögonblicket tänkte han på att låta afrätta henne, i det nästa föll det honom in att han egentligen straffade sig själf mest, om han skilde sig från henne. Emellertid astog hans kärlek dag för dag och förwandlades slutligen till bitterhet och wrede. Gläcka människan blåste mer än gärna på elden. Hans egen syster, den ondskesfulla Salome, sökte wid hwarje tillfälle att wäcka hans misstankar emot den olyckliga drottningen; ty hon bar af gammalt agg till den stolta maffabeiskan, som ofta förebrått henne hennes låga edomeiska härkomst och därigenom högeligen fränkt henne.

Slutligen mutade Salome Herodes' munskänk att ljuga på Mariamne, det hon försökt öfvertala honom att gifwa konungen en kärleksdryck blandad med gift. Herodes, som trodde hvarje människa i stånd till de lägsta förbrytelser, tyktes också fästa afseende wid denna lögn. Han nedsatte ett råd af sina förtrognaaste wänner, för hwilka drottningen skulle inställa sig och förswara sig såsom dendär war anlagad för giftblandning. Domarene undersökte icke saken nogare, utan då de märkte, hwad tyrannen wille, dömdo de henne alla från lifwet. Dock tänkte Herodes uppskjuta med domens wärkställande och förwara henne i någon fästning, under sträng bewakning. Men Salome, som war rädd att gå miste om sin hämd, fick snart sin bror omständ, då hon förestälde honom, att så snart folket hörde att drottningen satt i fängelset, skulle det ögonblickligen uppresa sig för att befria henne.

Så fördes då den sköna furstinnan, ännu icke 26 år gammal, till afrättsplatsen. Oförskräckt och utan att blekna gick hon emot döden och wisjade i det sista den högsinhet, som war hennes och hennes förfäders skönaste smycke.

Då man anmälte för Herodes, att afrättningen war fullbordad, wakenade åter hans gamla kärlek. Nu föll han i gråt, nu gick han och ropade Mariannes namn. Tidtals woro hans sinnen så förwirrade, att han glömde hwad som hade händt, kallade på sina tjänare och bad dem hämta drottningen; men oftast pinades och plågades han af samwetskwäl. Förgäfwes sökte han med win och gästabud blifwa de gnagande tankarne kwitt; men det onda samwetet följde honom öfweralt, både till sällskapsrummet och dryckesbordet. Då pesten hemsökte landet och folket sade, att det war Guds straff för det begångna mordet, blef palatset honom för trångt, så att han flydde bort ifrån sin hufwudstad ut till öde och folktoma trakter, för att där jaga och glömma sin själsångest. Kort därpå insjuknade han i en häftig feber, som bragte honom nära döden. Då han uppsteg ifrån det långwariga sjuvlägrat, war hans sinne ännu hårdare och grymare än förut.

Mariamne hade efterlämnat två söner, Alexander och Nir-

stobulus. Vid unga år sändes båda till Rom, för att undervisas i bokliga kunskaper och vetenskaper. Herodes, som önskade att en af dem skulle efterfölja honom på tronen, såg därför gärna att de redan i tid vunno den mäktige kejsarens gunst och nåd. Augustus började också snart att tycka om de unge begåfvade konungasönerne; han erbjöd dem rum i sitt eget palats och gaf deras fader den önskade friheten att själf wälja hwem af dem han wille hafwa till sin efterträdare. Men efter hand, då de blefwo äldre och förståndigare och började att tänka öfwer sin moders öde, funno de, att fadern hade handlat brottsligt emot henne. Redan medan de uppehöll sig i Rom, fälde de yttranden, som röjde en wijs owilja mot fadern, och efter återkomsten till Judeen, blef deras dom ej mildare. Det war så mycket farligare för de unge männen att ej dölja sina tankar, som Salome bar samma hat till dem som till deras mor. Hon misunnade dem den kärlek och ynnest, som hela folket wisade dem, och hon fruktade, liksom alle de som hade varit delaktige i Mariannes fall, för den dag då en af dem skulle blifwa Herodes' efterträdare och då hämnas moderns död. Hon wakade därför öfwer att hwarje oförsigtigt yttrande, som undslapp dem, blef anmäldt för Herodes, och för att yttermera hetja fadern mot sönerne, uppdiktade hon beskylningar, som hade en wijs likhet med sanning. Hon war klof nog, att icke själf gå till konungen och omtala de osanna historierna, men hon lät utspida dem bland folket, för att de, liksom tillfälligtwis, skulle komma för hans öron.

Långsamt, men säkert förstod hon att wäcka Herodes' misstankar mot hans egna söner. Dock war han till en början icke böjd för att straffa dem, han wille endast förödmjuka dem, för att därigenom göra dem fogligare. Därför fann han för godt att öfweralt wisa dem, att han föredrog en son af sitt första äktenkap wid namn Antipater; ty han tänkte att de skulle bättra sig och förändra uppförande, när de sågo, att det just icke war en så afgjord sak, att en af dem skulle ärfwa kronan. Men häri mistog sig Herodes. Hans och Mariannes söner kunde kanske böjas med mildhet och godhet, men aldrig genom att till-

bakasättas och förödmjukas; därtill hade de ärfst för mycket af sin moders stolthet och sin faders fåfånga. Det kränkte dem, att de, som på mödernet härstammade från det makkabeiska huset, skulle åsidosättas för Antipater, hwars moder, en kvinna af låg börd, Herodes hade förskjutit och förwisat ur land och rike, då han äktade Mariamne. Alexander och Aristobulus liknade sin mor för mycket, för att bölja sin wrede; de talade twärtom för alla om det hån och den förödmjukelse de måste widkännas.

Antipater, som hade all edomeisk list och lömskhet och som war lika falsk och hjärtlös som hans faster Salome, försummade icke att draga nytta af sina halfbröders oförsigtighet. Det war klart för honom, att om han lyckades rödja dem ur vägen, kunde ingen göra honom tronen stridig. På de mest olika sätt förstod han att baktala och swärta dem för fadern; hwarje öfweriladt och obetänksamt ord blef framburet, och oftast blef mysket mera tillagdt. Alltid wiste han att gifwa det utseende af, att det war kärlek och ömhet till fadern, och icke hat och afundsjuka mot bröderna, som ledde hans steg. Förgäfwes medlade kejser Augustus mellan Herodes och hans söner, förgäfwes förmanade han dem att förändra sinnelag emot hwarandra och att härefter lefwa i större enighet. Wisserligen följde nu en försoning, men det war för Antipater en lätt sak, att åter smida nya ränker och pånytt wäcka faderns misstanke och hat. Herodes, som slutligen såg faror och sammanswärjningar öfweralt, trodde också att hans egna söner wille beröfwa honom kronan och lifwet. Genom Antipaters många lögner och falska beskyllningar hade han blifwit så swag, att han ofta under febern tyckte sig se en af Mariannes söner komma emot sig med draget swärd.

För att möjligen få bewis emot dem, lät han gripa deras wänner och trognaste tjänare och lägga dem på pinbänken. Många dogo under det plågsamma förhöret, utan att man fick ett ord af dem, då de ej wille säga något emot sitt samwete; andra tillstodo wäl hwad ofördelaktigt de hade hört de unge prinsarne säga om sin fader, men tillochmed Herodes måste inse, att det icke war annat än barnsliga yttranden. Det war dock icke någon majestätsförbrytelse, då en af dem hade sagt, att det icke

gagnade Herodes mycket, om han swärtade sitt gråa hår, då ju alla wiste, att han war en gammal man; icke håller war det någon lifsfarlig sak, då den ena af dem skämtande beklagat sig öfwer, att då han gick med sin far, måste han gå böjd för att ej se längre ut än han, och att när de woro tillsammans på jagt, måste han ofta med flit skjuta bom, ty hans faders fåfänga tillät icke att man öfwerträffade honom i något. Men bland dem, som sattes på pinbänken, funnos också några, som för att undgå plågorna falskt uppgåfwo, att prinsarne kommit öfwerens om att skjuta sin far under jagten. Denna och hwarje annan bekännelse om sönerns förmenta brottslighet, den må hafwa warit frivillig eller twungen, sann eller falsk, tyktes glädja Herodes; det gjorde honom icke längre ondt, hwad man än sade om dem, snarare uppmuntrade han folket att komma fram med så många besyffningar som möjligt, för att hafwa en ursäkt för sitt handlingsätt, ett slags själföfswar, när han gaf efter för sin misstänksamhet. Och wid ett så fördärfwadt Hof, som det judiska då för tiden war, saknades det icke människor, som wille tala konungen i lag. Man täflade om, hwem som kunde utfundera och säga det wärsta, om de två unge männen, för att sålunda gifwa sig sken af att man älskade konungen och wakade öfwer hans lif. Den älsste af sönerne, Alexander, blef beskyld för att hafwa welat förgifta sin far. Det sades äfwen att giftet redan war tillblandadt och ett ställe nämdes också, där det förwarades, men finna det kunde man icke, huru slitigt man än sökte; ty det hela war en uppdiaktad elakhet. Man underlät håller icke att framwisa ett bref, som en dålig människa, hwilken kunde esterhärma folks handstil, hade skrifwit. Detta bref, hwari uppsyningsmannen wid en af landets fästningar uppmanades att emottaga de två prinsarne, så snart det lyckades dem att mörda sin far, blef nu falskeligen påbördadt Alexander.

Stödjande sig på dessa lösa och falska uppgifter och på hwad pinbänken kunnat utprässa af de få, som ryggade tillbaka för kroppslig smärta, lät Herodes, efter att först hafwa inhämtat kejsarens samtycke, ställa sina söner inför en rätt, som bestod af 150 högt uppsatte män, till stor del hans egna wänner. Han

uppträdde själf som anklagare och talade så häftigt och lidelsefullt, att han knappast kunde få fram orden. Han uppläste bref, hvarur det framgick, att sönerne begagnat hånande uttryck om honom, och att de hade haft för afsigt att fly hemifrån; men för hufvudanklagelsen, att de någonsin skulle hafwa sträfwat efter hans lif eller krona, blef han skyldig bewis. Det ohållbara i anklagelserna kände Herodes nog själf. Han lät icke sina söner inställa sig för rätten, för att förswara sig mot de orättwisa beskylningarna och gaf ej engång domarene tid att undersöka och öfwerwäga saken. Då konungen hade talat, jutto alla rättens medlemmar tyfta, men då han därpå häftigt och otåligt befallde alla att säga sin mening, dömdo flertalet sönerne skyldige till döden, ehuru ingen af dem trodde, att de förtjänat ett så hårdt straff. Det war människofruktan, som föranledde dem att förneka sin öfwertygelse; de hade förstått den wink, tyrannen gifwit dem: „han hoppades,“ hade han sagt, „att de woro konna, icke så mycket för att dömma, då hans söners brott war uppenbart, som för att samtycka till, att dylika förseelser icke blefwo ostraffade. Sedan domen war fallen, twefade han wissierligen för att låta fullbordas den, men då kort därpå nya lösa angifwelser åter wäkte hans gamla wrede och lidelse, lät han föra de två prinsarne till Samarien och där strypas i fångelsat.

Herodes war wid denna tid 67 år, altjä långt förbi den ålder, då man brukar handla i öfwerilning. Men det går med misstänksamheten som med hwarje annan last eller böjelse; antingen blir människan des herre eller des slaf; det beror på om man strider emot, eller gifwer efter för denna last.

Efter Alexanders och Aristobulus' död hade Herodes bestämt Antipater till sin efterträdare. Denne war dock i en ständig ångest för att hans far på ett eller annat sätt skulle få kändom om hans ondskas och nedrighet och då straffa honom genom att låta kronan gå öfwer till en annan. Han kände sig osäker, så länge fadern lefde; han tyckte därför att han lefde altför länge och rådslog med illasinnade människor att taga honom af daga. Smellertid fortfor han att stiga i faderns ynnest och gunst och sjä afwen taga del i regeringen. Tillochmed då He-

rodes hörde att Antipater plögade umgänge med hans fiender, vägrade han att tro, att den son, som han wisat så mycken godhet och förtroende, skulle belöna honom med förräderi. Han nöjde sig med att förbjuda honom detta låga och owärdiga sällskap; men detta hade endast till följd, att man i all hemlighet höll sammankomster om natten. Antipater insåg nog snart, att hans många owänner noga gåfwo att på allt hwad han företog sig, och han tänkte därför att det war bäst för honom att lämna hemmet; ty om fadern blef mördad under hans frånwara, skulle det icke falla någon in att anse honom skyldig därtill. Han öfwertalade därför sina wänner i Italien att skrifwa till Herodes, „att det war nödwändigt att sända Antipater till Rom, så att han någon tid finge uppehålla sig wid kejsarens hof“. Herodes gick också in på förslaget och skickade honom fort därpå till Rom, wäl försedd med penningar. Desutom skickade han med honom det testamente, däri han hade utnämnt honom till tronföljare, för att han själf skulle öfwerlämna det åt kejsaren och få det bekräftadt af honom.

Så reste Antipater nu ned till Cäsarea, blef följd ombord med många hedersbetygelser och seglade till Italien. Medan han uppehöll sig där, blef det genom en händelse bekant i hans hem, att han arbetade på att få sin far afdagatagen med gift. Då såwäl wittnesförhören som mycket annat, hwilket kom i dagen, bestyrkte hans brottsliga uppsåt, kunde Herodes icke längre twisla därpå. Det war ett hårdt slag för honom. Han hade aldrig kunnat tro, att den son, för hwilken han hade gjort så wändligt mycket, kunde blifwa hans wärste fiende, att denne, hwilken han i sitt testamente hade förklarar såsom sin efterträdare på tronen och åt hwilken han, ännu medan han själf lefde, hade gifwit del i sin kungliga makt och myndighet, skulle förja öfwer att han blef för gammal. Huru måtte icke Antipater wara full af lögn och falskhet! Det war han, som upprepade gånger hade bedt sin far att afstå sig för Mariannes söner, det war han, som så ofta hade följt fadern in i hans sofrum för att se, om där war någon, som lurade på hans lif, det war han, som otaliga gånger hade sagt, att han wille waka wid hans läger, befria honom från hwarje oro, trösta honom i hwarje sorg.

Huru förbittrad Herodes än blef, hade han denna gång själfbeherfsning nog för att inse, att det war af största wigt, att Antipater blef hållen i okunnighet om, att hans brottsliga planer woro uppdagade, ty fick han en aning därom, skulle han säkert icke återwända. Det waktades därför strängt öfwer, att åt en hwar, som man hade skäl att mistro, wägrades tillåtelse att resa till Rom, och talrika wakter förjde öfweralt på wägarne för, att konungens bud blef åtlydt. Under de sju månader, Antipater war i Rom, fick han icke den minsta aning om, hwad som hade passerat där hemma, och då han på återwägen erhööll bref ifrån fadern, som bad honom skynda sig hem, följde han också uppmaningen, ehuru några af hans wänner, som anade oråd, försökte kwarhålla honom. Då han landsteg i Cäsarea, kom ingen, som han hade wäntat, honom till möte. Man hade följt honom ombord med många lyckönsningar och hedersbetygelser; men nu önskade man endast olycka öfwer honom och bad Gud straffa honom för alla hans misgärningar. På wägen till Jerusalem tordes ingen säga honom hwaraf denna stora förändring härleddes sig, ty Herodes hade förbjudit att yppa något för honom. Öfweralt hwart han kom, wiste man, hwilket öde wäntade honom; han själf war den ende, för hwilken det blef förhemligadt. Stundom greps han wilst af en hemlig bäsuan, men snart fattade han åter nytt mod och smickrade sig med, att om äfwen något hade kommit i dagen emot honom, skulle han nog genom sin djärfhed och förslagenhet göra alt om intet. Med godt hopp for han in till Jerusalem och gick, ifklädd sin purpurklädnad, upp till flottet. Wakten lät honom själf fritt gå in, men hans följe afwisades med förakt wid den yttersta porten. Betagen af skräck och förwåning ilar han in till sin far för att omfanna och kysa honom, men Herodes stöter honom ifrån sig, kallar honom en fadermördare, befäller honom gå bort för att tänka på hwad han har att säga till sitt förswar, ty redan följande dag skall det hållas rättegång öfwer honom.

Dagen kom, rätten samlades, wittnena insunno sig och Antipater fördes fram. Han war en sådan mästare i hyckleri och förställning och förswarade sig så klyftigt och klokt, att det

för ett ögonblick lyckades honom att väcka åhörarens medlidande, ja, det såg ut som om konung Herodes själf skulle blifwit rörd, ehuru han ej wille att det skulle märkas på honom. Men då trädde en af konungens wänner, en lärd och wältalig man, fram och blottade med oblidkelig stränghet Antipaters långa rad af förbrytelser; klart och bestämdt bewisade han, att Antipater icke föll offer för fiendehand eller förföljelse, utan i följd af sina egna skändliga misgärningar: han hade eftertraftat sin faders lif och rike, hade fört falskt klagomål emot sina bröder och stiftat oenighet och twebrägt i det kungliga huset, genom att uppägga den ena mot den andra. Alldeles intet hade Antipater att säga till sitt försvar, han kallade däremot Gud till wittne, att han war utan skuld och brott; „ty det är“, tillägger den gamle judiske författaren som skrifwit Herodes' historie, „nu engång lastbara människors wana, att aldrig tänka på Guds allestädes närwara, då de hafwa något ondt i sinnet, men däremot, så snart de gripas på bar gärning och skola swara för sig, då anropa de Gud till wittne på sin ofskuld, i hopp om att därmed tillintetgöra hwarje beskylldning“. Slutligen lät man hämta det gift, hwarmed Antipater hade tänkt beröfwa sin fader lifwet, och för att pröfwa dess styrka, gaf man det åt en fånge, som war dömd till döden. Så snart denne hade druckit giftet, föll han död ned på stället. Därpå afslutades rättegången och Antipater blef, som en öfwerbewist förbrytare belagd med kedjor och förb i fängelse. Kort därpå fördes han till Jeriko. Dock tordes Herodes icke låta afrätta honom, innan han hade inhämtat den romerske kejsarens samtycke. Ett sändebud med bref afgick därför så fort ske kunde till Rom.

Den sjuttioårige konungens krafter woro omfider brutna. Tungsinthet hade plågat honom under alla de år som förflutit efter Mariannes död. Blågsamma minnen förföljde honom; ty många hundra människors död hade han på sitt samwete, däribland nära wänners och anhörigas, sina egna två söners och sin högtälskade hustrus. Nu kom sorgen öfwer Antipaters otacksamhet till, och åldern gjorde också sin rätt gällande. Han war bruten till själ och kropp och insjuknade swårt. Här, som wid alla

byliska tillfällen, fick ryktet fart, och i hela Jerusalem talade man snart om att konungen låg för döden. Vid denna falska nyhet kom den länge undertryckta harmen till utbrott. En del unge män, som woro uppäggade af fariseerna, skyndade till templet, för att nedhugga den gyllene örnen, som Herodes, till folkets förargelse, hade låtit uppsätta öfver den stora tempelporten. Konungens frigsöfverste kom emellertid till stället med en trupp soldater, fasttog omkring 40 orostiftare och lät föra dem till Herodes. Nu fingo de syn för sägen, att konungen icke war dödsjuk. Han höll själf förhör med dem; först frågade han, om det war de, som hade vågat lösrycka den gyllene örnen, hwartill de alla swarade: „ja.“ Så frågade han vidare, hwem som hade befalt dem det, hwarpå de kort och bestämdt swarade: „Vår lag“. Slutligen frågade han, huru de woro så glada, då de ju wiste att de hade förwärkat sin rätt att lefwa. „Därför“, war deras stolta swar, „att wi efter detta lifwet hoppas få del i en stor lyckalighet“. Uppbragt öfver deras frimodighet, hwari han trodde sig skönja folkandans styfsinhet och trots, lät han bränna några af dem lefwande, och halshugga andra. Wi se att hwarken ålderdomen eller sorgen hade gjort hans sinne mildare, snarare hade det blifwit grymmare och hårdare.

Hans sjukdom tilltog därefter dagligen. Han låg i stark feber och led ständigt af inre hetta; wattenartade wättskor flöto ur benen, bölder, hwimlande af maskar, betäfte hans kropp, andedrägten war tung och matlusten så stor, att man hade swårt att tillfredsställa hans glupskhet. Det tjänade till intet att han lät kalla på de skickligaste läkare och begagnade hwarje läkemedel de förefrefwo; sjukdomen tilltog dock mer och mer. Förgäfwes uppsökte han alla landets hälsokällor; de återgäfwö honom icke hans förlorade hälsa. När allt war försökt och hwarje hopp hade swikit, lät han bära sig till Jeriko; ty det war hans önskan att dö i denna stad, hwars palmlundar och trägårdar så ofta hade gladt honom.

Wilda tankar, sådana som endast kunna fostras af en febersjuk och blodtörstig hjärna, följde honom till det sista. Han lät en kallelse utgå till de förnämste männen i landet att sam-

las i Jeriko, och då en stor mängd war samlad, ty ingen tor-
des wara hans kallelse ohörsam, lät han stänga in dem alla på
kapplöpningsbanan. Därpå kallade han sin syster Salome och
hennes man till sig och sade, det han nog wiste att judarne
skulle glädja sig öfwer hans död, men om de nu skulle göra, hwad
han bad dem om, skulle det icke finnas ett hus i hela landet, där
det icke blefwe gråt och weklagan. Han fordrade af dem att de
skulle hålla hans död hemlig, tills de hunnit omringa kapplöp-
ningsbanan med soldater och låtit nedsjabla alla, som där woro
församlade, ty i så fall, war han wiss uppå, att budskapet om
hans död icke skulle förorsaka glädje, utan sorg och bedröfwelse.
Medan andre furstar på sin dödsbädd ofta hafwa benådat brotts-
lingar låg Herodes och gladde sig åt den djäfwulsta tanken, att
mörda många hundra ofskyldige.

Salome och hennes man lofwade wilst att åtlyda hans
wilja, men efter hans död tordes de dock icke fullgöra den.

En enda gång kände den dödsfjuke konungen en smula lind-
ring. Det war då det kom bref från Rom med tillåtelse att
låta afrätta Antipater. Glädjen öfwer att kunna tillfredsställa
sin hämd mildrade för ett ögonblick hans smärtor; men snart
återkommo de och det med sådan styrka och wäldsamhet, att han
själf försökte förkorta sitt lif. Han bad om ett äpple och en
knif att skala och skära det med, och man gaf honom båda.
Strax därpå såg han omkring sig i rummet, om där war nå-
gon i närheten, och då han ej warseblef någon, tog han knifwen
för att stöta den i sitt bröst; men i det samma störtade hans
systerson fram, grep honom i handen och förhindrade honom från
att göra sig någon skada.

Häröfwer blef mycken oro och larm på flottet, buller och
skrik nådde ända ned till fängelset, där Antipater satt. Han
blef mycket förnöjd, då han trodde fadern redan wara död och
lofwade wäktaren mycket penningar, om han wille släppa honom
lös. Men wäktarnes öfwerman, som war klok och försigtig, öns-
skade först weta om kungen wärkligen war död. Han gick där-
för själf ända in i konungens sofrum, och då han fann honom
lefwande, omtalade han alt hwad Antipater hade sagt. Churu

Herodes låg med döden på läpparne, blef han alldeles utom sig öfwer att sonen hoppades öfwerlefwa honom. Han utstötte ett högt skri, slog sig för hufwudet, reste sig upp i sängen och besalde en af sina drabanter att gå och halshugga Antipater. Befallningen blef strax utförd.

Herodes förändrade härefter sitt testamente. Riket delades mellan tre af hans söner; sina släktingar skänkte han stora penningesummor och betydliga årliga inkomster; romerska kejsaren fick öfwer 30 tunnor guld i myntade penningar, alla hans guld och silfwer käril samt dyrbara kläder; kejsarinnan fick en penningesumma, hälften så stor som den kejsaren ärfde.

Några dagar därefter dog Herodes. Det war 34 år sedan han besteg tronen och 37 år sedan han i Rom blef utkorad till konung i Judeen. Under hela denna tid hade han wisserligen herkrat med en kraft, som kastat en wis yttre glans öfwer landet, men tillika utöfwat mycken hårdhet och grymhet och ofta förbiset lag och rätt. Som ung war det hans äregirighets mål, att bära Judeens konungakrona; för att nå det, tog han ej i betänkannde att kasta sig i romarnes armar och därwid fränka det folks känslor, hwars konung han önsfade vara. På tronen kände han sig alltid osäker, ty han wiste att judarnes hjärtan hängde wid makkabeernes släkt. Med sitt folk och sitt eget hus war han i owänskap; mistänksamhet och afundsjuka tilltogo så hos honom, att afrättningar, så i stort som i mindre skala, slutligen hörde till ordningen för dagen. Judiska folket högtidlig-höll också hwarje år hans dödsdag som en glädjefest.

Begrafningen försiggick med stor prukt. Hans lik blef lagdt på en guldbår, besatt med ädelstenar; det war klädt i purpur, hufwudet war prydt med guldkronan, i den högra handen war spiran. Omkring baren gingo hans söner och anhöriga. Efter dem följde krigshären, indelad efter de olika folkslagen — gallier från Frankrike, germaner från Tyskland, trafer från den grekiska halfön — alla i full rustning. Tåget slutades med 500 kunglige tjänare med rökelse och wälluktande örter. I denna ordning gingo de tils de uppnådde Herodion, en fästning, som Herodes hade låtit bygga, och där han wille blifwa begrafwen.

Swab som här blifwit berättadt om konung Herodes, är upptecknad af den judiske historiefkrifwaren Josefus, som lefde på den tid, då Jerusalem blef förstördt, altså 70 år efter Kristus' födelse. Från Mattei ewangelium (kap. 2, w. 16) känner man berättelsen om de wise från Österlandet, och minnes huruledes Herodes, „då han såg, att han war beswiken af dem, blef ganiska wred och fände ut och lät slå ihjäl alla gosskebarn i Betlehem och i alla desjs gränser, de som två år och därunder woro, efter den tid som han hade granneliga besport af de wise män.“ Wi igenkänna i denna berättelse Herodes karaktär. De wises ankomst och spörsmål „om den judarnes konung som war född“, wakte ögonblickligen hans fruktan och misstänke. Han sökte då efter Jesus barnet för att dräpa det, och för att wara säker på barnets döb, walde han det grymma medlet, som han säkert trodde, skulle föra honom till målet. Att det bragte sorg och jämmer i mångt hem, rörde honom ej; det war honom nog, att det befriade honom själf från hans ångest. Men Herodes' plan mislyckades; Jesus war då med Josef och sin moder på wäg till Egypten. Först efter Herodes den Stores döb återwände den heliga familjen till Judeen.

Efter några år förwisade romarene Herodes' son Arkelaus, lade hans land under Syrien och lät styra det af romerska landshöfdingar. Desse fingo makt till att straffa till lifwet, hade öfweruppsigt öfwer hären, men skulle framsöralt passa på, att alla afgifter till den romerska kejsaren blewo inbetalda i rättan tid. Det war frukten af romarnes wänskap!

Men ju hårdare och swårare wärkligheten war, des mer tröstade sig judarne med att utmåla framtiden, som skulle bringa dem den wäntade Messias, hwilken de i sina drömmar utsmykade med alla en furstes och krigares egenskaper, hwilken de hälft tänkte sig som en mächtig konung, som skulle föra det judiska folket framåt, från seger till seger, tils de hade „ärft sina fienders portar.“

Då Jesus framträdde, weta wi, att många sågo upp till honom såsom löftets fullbordan, men då det blef uppenbart, att hans rike icke war af denna wärlden, afföllo de wärldsligt sin-

nade strax. Den ena dagen utbredde judarne sina kläder på vägen, höggo kwistar af träna och strödde framför honom, hälsande honom som „Davids son“; den andra dagen icke blott förkastade och försköto de honom, utan följde honom till korset med de ödesdigra orden: „Hans blod komme öfwer oss och våra barn.“ En konung i sanningens rike, som kom saktmodig och stilla, wille judiska folket — det slägte, som war födt under Herodes' regering, lärdt af farißeerna, uppfostradt i falska Messiasföreställningar och uppvuxet med hat till romarena — icke kännas wid. Det fordrade en furste, som kunde fränrycka romarena herrawäldet, själf föra spiran och återuppreja Davids konungatron. Det enwisa folket widdlef att hålla fast wid sitt hopp om Messias, tillochmed sedan hwarje spår af ett judiskt rike war förstördt, Jerusalemlaget med storm och templet på Moriabärg ödelagdt.

Direktionen för sällskapet „Svenska Folkskolans Vänner“:

Värkställande direktör: Doktor W. Grefberg, adr.:
H:fors, Mikaelsgatan 3.

Ledamöter: Professor A. O. Freudenthal.

„ „ M. G. Schybergson.

„ Med. Kand. J. Hagelstam.

„ Kontorsskrifvaren H. Hollmerus.

Suppleant: Stud. Hj. Neiglick.

Sekreterare: Mag. P. Nordmann adr.: H:fors, Anneg. 22.

Kassör: Kassör J. H. Sjöholm, adr.: H:fors, L. Robertsgatan 13.

Vaktmästare: H. G. Sundström, adr.: H:fors, Bangatan 17.

Tillkännagifvande.

Manuskript till folkskrifter, behandlande ämnen ur fäderneslandets historie o. geografi, naturallistorien, skildringar af seder och bruk, lättfattliga framställningar af frågor rörande landets samhällsskick och statsrättsliga ställning m. m., uppköpas af sällskapet „Svenska Folkskolans Vänner“.

SKRIFTER

Utgifna af sällskapet

Svenska Folkskolans Vänner.

- Första häftet: **James A. Garfield**, president i Nord-Amerikas Förenta stater. Lefnadsteckning, bearbet. efter W. M. Thayer m. fl. Bokhandelspris: 40 *ni*.
- Andra häftet: **Emigrationen**. Tvänne uppsatser i en af dagens brännande frågor. Bokhandelspris: 40 *ni*.
- Tredje häftet: **En byhistorie**. Teckning ur folklifvet af Parus Ater. Inhemskt original. Bokhandelspris: 20 *ni*.
- Fjärde häftet: **Ur Finlands historie**. En blick på Finlands historie. — Per Brahe. — Skärmytslingen på Älgsjö. — Kriget 1808—9. — J. L. Runeberg. Bokhandelspris: 40 *ni*.
- Femte häftet: **Hårt profvad**. Skildring ur verkligheten af Zakarias Nielsen. Öfvers. från danskan. — **Skuld och försoning**. En berättelse ur folklifvet af Aina. Bokhandelspris: 20 *ni*.
- Sjätte häftet: **Om kopporna och vaksinationen af J. H.** — **Prästens fosterdotter**. Skildring ur det verkliga lifvet T. A. Thyregod. Öfversättning från danskan. Bokhandelspris: 30 *ni*.
- Sjunde häftet: **Om Runorna**, nordens äldsta skriftecken. Efter Köbke, Liljegren, Geijer m. fl. af A. O. F. Bokhandelspris: 25 *ni*.
- Åttonde häftet: **Herodes den Store** af A. Ingerslev. Öfversättning från danskan. Bokhandelspris 25 *ni*.

